

[0377]

In register fan Hemma Odda zin

YNLIEDING

Yn syn ynlieding op de *'Friese Brieven uit de vijftiende en zestiende eeuw'* bringt Pref. Gerbenzon twa listen fan troch de stedsskriuwer fan Ljouwert skreaune stikken to praet. De iene (GA Ljouwert 52) is troch Sipma (O II 134) útjown, de oare (GA Ljouwert 53) net. Hwerom net, is net dúdlik wurden, foaral om't beide listen ien gehiel útmeitsje. Wy jowe hjirûnder beide listen út, de earste nochris, om't wy inkelde wurden oars lêze en ek om de posten út beide listen trochrinnend nûmerje to kinnen, hwat it bistudearjen makliker makket.

By de beide earste brieven fan de *'Friese Brieven'* freget Gerbenzon him ôf, hwa't dochs 'Heema, de geadresseerde van het tweede briefje' is. Hy skriuwt fierder: *'Wij hebben even gedacht aan Hemma Oddaz., de bekende stadsschrijver van Leeuwarden, maar deze treedt pas na 1500 meer op de voorgrond. Het is bepaald onwaarschijnlijk, dat de blijkbaar veel oudere Feya Heemstra hem al in 1489 'gueda vriend' zou noemen'*.

Ut in ûndersyk fan de hannen fan oarkondeskriuwers binne guon dingen gâns dúdliker wurden. It die û.o. bliken, dat de stedsskriuwers fan Ljouwert (Hemma Odda zin) en Snits (Jourik Feika zin) al folle earder yn funksje wiene as oant nou to oannommen waerd en ek dat der foaral fan Hemma Odda zin syn hân gâns biwarre bleaun is, folle mear as Fokkema (*Het Stadsfries*, side 43) oannimt. Op de figuer fan Hemma Odda zin hoopje wy wiidweidiger as hjir op dit pas mûglik is, werom to kommen.

Gerbenzon ikkeret de mûglikheit al, dat Hemma Odda zin al yn 1495 to Snits as prokureur nei foaren komt (Snitser Recesboeken nû. 267). It ûndersyk fan de hân fan Hemma Odda zin hat útwizing dien, dat Hemma de skriuwer is fan de hjirûnder útjowne listen fan skreaune stikken, dy't set wurde kinne skreaun to wêzen tusken 26 augustus 1486 en simmer 1487 (it lêste to datearjen skreaune stik is nû. 123 fan 30-5-1487 en de list rint noch hwat troch; de lêste oantekening oer ynbard jild op `e rânne is nû. 162 fan 2-6-1487). As Hemma al yn 1486 skriuwer fan de stêd Ljouwert wie, sil hy sûnder mis ek de prokureur yn Sn. Recesb. nû. 267 west ha. It hat dan ek alle eigenskip, dat Heema yn Fr. Br. nû. 2 (nov. 1489) Hemma Odda zin, de *'gueda vriend'* fan Feya Heemstra, west hat. Dochs kin der wol leeftiidsforskeel tusken dy beiden west ha: Feya Heemstra testemintet yn 1501 en Hemma yn 1519, al seit dat fansels ek net alles. It bigryp *'goede freon'* sille wy tinkt my mear as *'meistanner'* opfetsje moatte, sa't hjoed de dei yn Hollân ek praet wurdt fan immens *'politieke vrienden'*. Der is nammers yn de list fan brieven sels ek in oanwizing. Yn nû. 61 wurdt in forboun fan de stêd mei Feya Heemstra forlinge. Dat is op of koart nei 14-11-1486 en it brief fan Feya oan Hemma is fan tusken 7 en 11 nov. 1489, dus mar trije jier letter.

Nou't wy witte, dat Heema is Hemma Odda zin, wurdt it forbân tusken Fr. Br. 1 en 2 ek dúdlik: Renick Heemstra skriuwt oan syn broer, dat er net op 'e lân dei komme kin, om't er by de diken wêze moat en hy freget syn broer Feya om foar him de lân dei waer to nimmen. Mar Feya kin ek net, dy hat wichtige saken yn it deelsgerjocht by to wenjen, pleitsaken, dêr't mûglik heger birop út fuortkomme kin en dêrom moat er der by wêze. Gerbenzon fettet *secka leyd ... jn ws deels riucht* op as: saken birjochte. Yn dit forbân liket ús better: (partijen oproppen en) saken op 'e rol set (dy't dus sa gau net mear opset wurde kinne). Feya kin dus ek net komme en skriuwt oan Hemma, dat Renick en Feya op 'e lân dei fortsjintwurdige wurde moatte. Dat Feya ek wolris net kinne soe, dêr hâldt Renick yn Fr. Br. 1 al rekken mei en forsiket syn broer om har beiden yn dat gefal skriftlik to ûntskuldigjen. Renick skriuwt dêrom: `ende ist seck dattir naet tillist so dwe dach so wal ende schryw en bref ende bruck myn oen schild aldir mey in', dus: `astou der net hinne gietst, wêz dan sa goed en skriuw in brief (= Fr. Br. 2) en forûntskuldigje ek my dêryn'. Nou wurdt ek klear, hoe't Fr. Br. 1 en 2 yn it Ljouwerter archyf kommen binne: Feya stjûrt it birjocht fan bihinderen fan Renick oan him, Feya, troch oan Hemma en skriuwt syn eigen reden fan bihinderen ûnder op it briefke fan Renick. Dy briefkes binne ek tagelyk in folmacht om harren to fortsjintwurdigjen: as Taka (foar himsels en/of) foar harren komt, wit men der fan, mar komt dy ek net, dan binne Renick en Feya ûntskuldige en rinne se gjin boete op (forl. dêrta O II 178, rigel 6: seis inkelgoune boete). Oft it briefke fan Feya ek in mûglike blanko folmacht oan Hemma ynhâldt, is net alhiel klear. Ut de wurden 'hijr mey soe foer wariet foer my ende foer renick' soe opmakke wurde kinne fan al. Hemma sil as skriuwer fan de stêd Ljouwert yn alle gefallen amtlik op 'e lân dei wêze moatten ha en hat foar't neist it skriuwerskip dêr waernommen. Dat in stedsskriuwer ûnder de ôffurdigen meitelle koe, docht bliken út O II 139 rigel 34-36. Dêr binne foar Snits fortsjintwurdige: Aesgha schutemaker, Eeka smit en *Jorrieth*. Dy lêste namme stiet yn it hânskrift lykwols as *Jourick* en dat is de Snitser stedsskriuwer Jourick Feika zin, de skriuwer ek fan de Snitser Recesboeken fan 1490 oant 1515.

De hjir útjowne list fan oantekeningen bistiet, lykas sein, út twa stikken: GA Ljouwert, Singels 52 en 53.

GA Ljouwert 52-52ⁿ is in boekje (fan likernôch 14.5 x 21.5 sm) yn in parkeminten omslach mei 3 katerns (wettermerken in P mei in blomke op 'e kop en in streek troch de poat), dêr't nû. 52 fan op it earste blêd stiet.

It earste katern bistiet út 3 folioblêdden, dy't twaris teard binne en doe ominoar lein: earst yn 'e lingte dûbel teard en dan nochris yn 'e lingte dûbel teard. Sa binne 3 x 8 siden ûntstien, wylst 6 x 2 blêdden boppe lossnien wurde moasten; dat is allinne mei de earste 2 blêdden bard.

It twadde katern bistiet ek út 3 folioblêdden, teard lykas it earste katern. Fan dit katern binne de earste 4 en de lêste 2 blêdden iepen snien.

It tredde katern bistiet út in dûbelteard heal folioblêd (dat dus net mear iepensnien hoegde to wurden).

Soene yn it boekje de siden goed nûmere west ha, dan hiene wy in sidenûmering hawn fan 1 oant en mei 52 ($24 + 24 + 4 = 52$). Dat is net bard, de earste side is as 13 nûmere, de ûnbiskreaune siden binne alhiel net nûmere, en sa hat it boekje in sidenûmering fan 13 oant en met 32. De sifers fan dy sidenûmering binne fan in 18de- of bigjin 19de-ieuske hân. De earste list fan brieven (Sipma O II 134, nû's 1-81 yn dizze útjefte) stiet op it earste blêd, d.w.s. de earste 2 siden (13 en 14) fan it boekje. Hemma Odda zin skreau fan guon¹ yn 'e list neamde brieven en kopyen hjir en dêr in ôfskrift yn it boekje en dat net yn tiidsfolchoarder; op deselde ûnrigelmjittige wize steane der nammers ek ôfskriften fan oare stikken², net yn 'e list neamd, yn dit boekje. Oan 'e oare kant binne der nûmers fan 'e list, dêr't minuten of earder konsepten op losse stikken³ yn it Ljouwerter stedsarchyf fan biwarre bleaun binne. Der is sels ien gefal, dat in troch Hemma skreaun origineel⁴ biwarre bleaun is, om't it net forstjûrd waard.

Doe't de earste beide siden fan it boekje (siden 13 en 14) fol wiene, koe Hemma net trochgean op 'e tredde side (side 15), hwant doe stiene dêr al twa ôfskriften (GA Ljouwert 52^a, O II 133, forl. nû. 4 fan 'e list hjirûnder en GA Ljouwert 52^b, O II 138), mei as datearring 26 aug. en 6 sept. 1486. Mei oare wurden: Hemma hat foar syn by to hâlden list fan brieven to min romte útsparre en nou moast er ôf earne oars yn it boekje op in skjinne side fierder (dat er net dien hat) ôf earne oars bigjinne. En dat is in los bledtsje wurden (as it alteast net út in oar boekje skuord is, dat weiwurden is), nû. 53 fan it stedsarchyf Ljouwert mei de nû's 82-163 fan de hjir újowne list. Dat losse bledtsje (gjin wettermerk) hat as mjitten likernôch 10 x 21 sm en kin hwat biknipt wêze, mar grif net folle. It kwarto-boekje liket nammers ek in bytsje biknipt to wêzen.

Der soene noch wol mear hânskriftlike bisûnderheden fan Hemma Odda zin syn skriftueren to neamen wêze, mar wy kinne it hjir yn earsten by litte.

Hemma telt sels 225, brieven (185) en kopyen (40). Dêr komme 6 brieven en 2 kopyen oerhinne bûten syn optelling (de nû's 156, 157, 159 en 160). Hy telt de brieven en kopyen tuskentiid op en giet dan fierder. Ien kear, tusken nû. 141 en 143, set er yn 'e marge 'xij breeff' en skrast dat letter wer. Dy 12 brieven en kopyen komt út, nei de optelling yn nû. 132 binne it yndied 12, by de optelling yn nû.

1. It binne de nû's 4 (= GA Lj. 52^a = O II 133), 7 (= GA Lj. 52^d = O II 135), 8² (= GA Lj. 52^b - O II 138), 11 (= GA Lj. 52^a = O II 139), 60 (= GA Lj. 52^m = O II 146), 82 en 85 (steane yn forbân mei GA Lj. 52^k = O II 149), 89 (= GA Lj. 52^c = O II 150), 101 en 109 (steane yn forbân mei GA Lj. 52^b = O II 151) en 123 (= GA Lj. 52^e = O II 152).

2. It binne GA Lj. 52^b (= O II 138), 52^f (= O II 129), 52^g (= O II 130), 52^h (= O II 154), 52ⁱ (= O II 128).

3. It binne de nû's 8¹ (= GA Lj. 51^d = O II 137), 16 (= GA Lj. 51^{ell} = O II 141), 17 (= GA Lj. 51^f = O II 142), 24 (= GA Lj. 51^g = O II 143), 27 (= GA Lj. 51ⁱ = O II 145) en 81 (= GA Lj. 51^k = O II 148).

4. Dat is nû. 18 (= GA Lj. 51^h = O II 144). Foar 't neist, om't der letter boppe skreaun waard 'Dit waard naet wt seynt . . .' etc. neamt Sipma it in origineel. Mar dat is de frage, om't der forbetteringen en ynfoegingen yn stiene. It sil dêrom earder in konsept wêze, dêr't om de oanjowne reden net in origineel fan makke en fuortstjûrd is.

155 binne it 23, dat dy 12 yn 'e marge, in tuskentiidske oantekening, koe forfalle.

Wy ha by elke post yn 'e marge tusken heakjes it tal oanjown, yn de lofter rige de kopyen, yn de rjochter de brieven. Us oanjefte fan tallen brieven en kopyen yn de marge strykt oer it generael mei de optelling fan Hemma. Mar der is wol hwat oer op to merken.

Alderearst binne der nûmers, dy't net meitelle. Dat binne de nû's 1, 2, 5, 18, 30, 31, 32, 48, 66, 140, 148, 151 en 158, 161, 162, 163 fan it lêste stikje, dêr't gjin optelling fan is.

Nû 1 en 2 binne dúdlik.

Nû. 5 en 66 binne losse oantekeningen oer eksekúsje fan persoanen.

Nû. 18 en 140 geane oer brieven en kopyen, dy't wol skreaun, mar net forstjûrd waerden, om't der in ôffurdiging fan persoanen foar yn 't plak kommen is. Nû. 69 telt lykwols al mei, hoewol't ek dêr it brief troch in mounling boadskip fan in boade forfongen wurdt. Sa ek yn nû. 95 'ij breeff deer to Snits wessen habba schold'. Allyksa yn nû. 152 `deer hem naet brocht ward.'

De nû's 30, 31, 32 en fan de taheakke 161, 162 en 163 binne boekhâldkundige oantekeningen oer ynbard jild (foar de brieven moat men oannimme).

Nû. 48 is in oantekening oer fêststelling fan de wearde fan jildstikken.

De nû's 148, 151 en 158 fan de taheakke binne oantekeningen oer registers (d.w.s. ôfskriften út registers fan oaren, fan bilang foar de eigen administraesje), dy't as brieven, dêr't foar bitelle wurde moast, net yn 'e bineaming komme.

Fierders dogge de optellingen fan Hemma fansels ek net mei: nû's 15, 26, 29, 37, 47, 56, 62, 74, 83, 92, 103, 111, 116, 132 en 155.

Yn nû. 60 moatte it neffens de optelling 1 brief en 1 kopy west ha. Mar hjir past in fraechteken by, hwant der stiet *copien* en net *copia*. Ien brief oan trije persoanen kin útkomme, ien brief oan mear as ien persoan komt ek mear foar: nû. 8 (Menna + Werp), nû. 13 (Ygha + Menna + Werp), nû. 21 (Epa Teta zin + soannen), nû. 25 (Dockum + Menna Jarla; mar dit kin in forsin fan ús kant wêze, sjoch hjirûnder). Dat it ien brief yn nû. 60 west hat, docht bliken út nû. 64, dêr't in kopy fan `dat breeff' jown wurdt. Wy hâlde it der dêrom op, dat der yn nû. 60 wol 2 kopyen makke binne, mar dat dy t e l d binne oer 2 posten (nû. 60 en 64). Dat it ien brief oan trije persoanen west hat, kin syn reden hawn hawwe, dat Bartold (Starkenborch alias Bartold Tyarda, soan fan Syds Tyarda, Botta (to Heerwey) en Syds Tyarda ien line loeken. Neffens de nû's 53 en 55 wolle yn alle gefallen twa fan harren (to witten Syds Tyarda en Botta to Heerwey) in forboun mei de stêd (foar 't neist Grins) oangean. Dêr slút ek nû. 128 by oan: 'an Syds Botinge (= Syds Tyarda) om datter mit Grensera nen dwaen schold habba syn huis wr to reken'. It fetkeaperske Ljouwert (letter alhiel ûnder de wjokken fan Grins) fiert noch in eigen polityk om de skieringer Tyarda's fan it nei macht stribjende Grins ôf to hâlden.

Ek ús optelling tusken nû. 25 en 37 strykt net alhiel mei de telling fan Hemma. Dat kin him oan it folgjende lizze. Hemma neamt yn nû. 25 twa brieven, ien oan Meylka (in haedman ôfkomstich fan Drylst, setmeijer fan de Ljouwerters op Juwsma-hûs to Rinsmageast om Syds Tyarda yn 'e skjirre to hâlden) en ien oan

Dokkum en Menna Jarla (to Wetsens en mei ynfloed to Dokkum). Dat oan Dokkum en Menna Jarla kinne 2 brieven west ha (nû. 25 soe dan meiinoar 3 brieven ynhawwe en Hemma soe him hjir ien forteld ha). Dan soe xl. yn nû. 26 as xli lêzen wurde moatte (dat paleografysk byneed kin). En dan moat xlv yn nû. 29 wurde ta xlvj of xlvj (dat paleografysk ek kin: yn it hânskrift steane om de nû's 30, 31 en 32 oan de kant ôfskiedingsstreken, dêr't ien fan oer in i stean kin of in j is). As wy it sa bilizze, dan komt de telling krekt út. It komt nammers ek mear foar, dat stêd en haedling e l k in brief krije. Yn nû. 14 krije Dokkum en Menna Jarla elk in brief, yn nû. 82 geane der 2 brieven nei Dokkum (ien foar de stêd en ien foar Menna Jarla?), sa't yn nû. 80 twa brieven nei Boalsert geane (ien foar de stêd en ien foar Jw Juwinga).

Hemma hat de brieven en kopyen net oantekene, doe't se noch foar him leine, mar doe't se al fuort wiene. Hy neamt dan 4 of 5 (nû. 20), 6 of 7 (nû. 85), 2 of 3 (nû. 134), 'w a l 3 breeff mit copien' (nû. 140). 'w a l 3 of 4 register' (nû. 148). Ut syn optelling docht bliken, dat er yn sa'n gefal it heechste tal rekkene hat: 'in dubio pro mihi' moat er tocht ha. Hwat er foar in brief of kopy krige is net mear nei to gean, nou't de oantekeningen oer ynbard jild yn 'e marge steane.

By 24 nûmers komme kopyen to praet: soms in brief mei ien of mear kopyen, soms allinne mar ien of mear kopyen. It is wol dúdlik, dat Hemma de boekhâlding fan de brieven oanlein hat, om't er foar brieven en kopyen bitelle krige. It is ús net dúdlik wurden, hwat in kopy tagelyk by in forstjûrd brief die. De ûntfanger fan in brief sil net om it brief frege ha en ergo ek net om in kopy der by. De birekkene kopyen kinne net slaen op de ôfskriften, dy't Hemma fan guon brieven skreau yn it boekje GA Ljouwert 52^a-52ⁿ: by de nû's 4, 7 en 11 stiet yn 'e list gjin kopy oantekene, mar se komme wol yn it kopyboek foar as 52^a, 52^d en 52ⁿ (O II 133, 135 en 139). De kopyen soene ek slaen kinne op de losse stikken yn it gemeente-archyf Ljouwert, dy't wy (troch de foroaringen dêryn oanbrocht) as konsepten sjogge. Dêr pleitet foar, dat yn 7 gefallen, dat yn de list in kopy by in brief neamd wurdt (nû's 8¹, 16, 17, 18, 24, 27 en 81; sjoch ek noat 3 en 4 hjirboppe) der in los stik yn it gemeentearchyf Ljouwert biwarre bleaun is, wylst der út dy snuorje gjin losse stikken oer binne, dêr't yn de list de oantekening fan in makke kopy by ûntbrekt. Soene dy 7 gefallen gjin tafal wêze, dan soene de kopyen net mei it brief mejown west ha, mar as 'minút' (mei foroaringen der yn) yn 'e Ljouwerter steds kênslerij bleaun wêze. Mar nochris: it binne earder konsepten¹ en boppedat, soene dat de birekkene kopyen west ha, dan hie Hemma der bilang by hawn om by e l k forstjûrd brief in kopy to meitsjen en oan to tekenjen. En dat is folle faker net as al bard.

Der wurdt net allinne mei brieven wurke, soms komme der seinboaden foar in brief yn 't plak: nû. 18 (trije persoanen moetsje Sicka Syarda op neutraal terrein), 69 (ien persoan ynstê fan brief), 140 (twa persoanen ynstê fan brieven).

1. Dat it earder konsepten en gjin kopyen binne, kin ek noch bliken dwaen út twa lettere stikken, ôfprinte as O II 159 en 164: de konsepten binne de losse stikken GA Ljouwert 56 en 59 (mei tafoegingen en foaroaringen), de ôfskriften steane as 55^c en 55ⁱ (it lêste mei 3 alinea's minder as it konsept yn it kopyboek GA Ljouwert 55-55^l).

Yn guon brieven wurde ek moetingen taret: nû. 14 (to Dokkum), 43 (to Baerd), 113 (to Eanjum). Fansels waerden alle brieven troch boaden oerbrocht, mar inkeld wurdt de persoan neamd, dy't se meinimt: nû. 23 (hear Aggha fan Snits), 24 (Ogha dragher fan Snits), 44 (Ydzert Jankis fan Langwar), 87 en 88 (Botta Holdinga fan Eanjum).

Wy moatte nou noch hwat sizze fan de materiële ynhâld fan de list fan forstjûrde stikken. Der is gjin nûmer, dêr't net in saeklike fordúdling by makke wurde koe. Dêr soe de ein fansels fan wei wêze. Dêrom ha wy der in oanklaeide nammelist by makke. Mei help fan dy nammelist en de oantekeningen kin de brûker al gâns gewaer wurde oer de troch Hemma Odda zin forstjûrde brieven en útgjowne stikken. Ek byinoarhearrende nûmers komt men sa gau op 't spoar. Wy biheine ús hjir ta in pear opmerkingen oer in mennich byinoarhearrende nûmers.

Mear as 50 nûmers steane yn forbân mei de skelen en fjochterijen tusken Yga Gala zin to Himmelom en Menna Hilla zin op Harich mei it kleaster to Himmelom. Heal Fryslân is der yn bihelle, de saek komt allegeduerigen op lândagen en yn gaerlegers to praet. Ljouwert en Boalsert lûke ien line en hâlde de wâl fan de fetkeaperske Yga Gala zin op. Snits (skier) stiet oan de kant fan de skieringer Hilla Menna zin en Frjentsjer foar it neist ek. Tsjin dy eftergroun (mear dêroer yn gâns oarkonden by Sipma, yn kroniken en by âlde skiedskriuwers) moat sawat it tredde part fan de nûmers yn 'e list sjoen wurde. Yn guon brieven wurde meistanners oanset om mei to dwaen oan de fjildtocht, dêrfoaroer wurde de skieringer Epa Teta zin (Hettinga yn 'e Hommerts) en it skiere Snits paeid of drige om har neutrael to hâlden ('stil sitte' yn 'e nûmers 21 en 24). As efkes letter de strafekspedysje 'opset' wurdt, geane der wer brieven nei de meistanners. dat se har de drokte bisparje kinne (nû's 25, 27, 28, 33, 34). Efkes letter is der wer mobilisaesjewarberens: nû. 65 (kriichsark), 67 ('busse cloten'), 98 en 126 (brieven nei de steedhâlder yn Hollân, foar 't neist om help), 100 ('om soldie').

Mei dy politike en militaire saken hingje ek min ofte mear gear de stikken oer forbounen en mene dagen en stikken oan Boalsert, Snits, Sicka Syarda, de Saunwâlden, guon haedlingen, gritenijen, doarpen ensfh.

Der binne 9 oantekeningen, dy't slane op in Meylka. Neffens Worp fan Thabor IV side 160 wie Meylka (ôfkomstich fan Drylst) in setmeijer fan Ljouwert op Juwsma-hûs op 'e Geast. Syds Bottinga (alias Tyarda) die de Ljouwerters, as dy de Dokkumer Ie delkamen, noch al hwat skea. Nei't de Ljouwerters Wilka Ringia syn stins to Stiens forrinnewearre hiene, kocht Wilka fan Ghaytie Juwsma dy syn stins op 'e Geast en rûpele, lykas Syds, ek keaplju fan en nei Ljouwert. Dêr krige Ljouwert syn nocht fan en it naem dêrop Juwsma-hûs yn, forrinnewearre it grêtste part en sette op hwat der noch oer wie Meylka, foaral om Syds Bottinga yn 'e stokken to hâlden. It earste brief (nû. 25) leit Meylka op gjin soldatefolk mear to winnen foar de strafekspedysje tsjin Menna Hilla zin (in skieringer)

op Harich, nou't dy tocht ôfsein is. Oer it ôfstellen fan dy tocht geane de brieven yn de nû's 27, 28, 33 en 34.

It twadde stik (nû. 64) is in ôfskrift fan it fredebrief fan Ljouwert mei û. o. Syds Bottinga (oerlevere as O II 146), dêr't Meylka uteraerd bilang by hie: nou wie syn frijbrief om Syds legael to bistriden ommers forfallen. Mar Meylka hat himsels lykwols al selsstannich makke, hy hâldt of kriget skeel mei Syds (nû's 71, 73, 78), dat op pleitsjen útdraeit. Ljouwert hat him doe fansels fan Meylka distansearje moatten, dat noch dúdliker bliken docht oan de nû's 136 en 138: Meylka hat in hûs bistoarme (hwer, dat docht net bliken), Ljouwert kin Meylka net mear baes en hellet it rjocht der by (in gritenijsrjocht, hokker, dat docht net bliken). Mar Meylka giet troch mei eigen rjochter to spyljen: neffens de nû's 153 en 160 docht er Syuck (Kamminga?) en dy syn wiif oerlêst oan. Meylka is Ljouwert dus alhiel út 'e hân roun. Neffens Worp van Thabor IV side 160 bigoun it Syds Bottinga (dat dochs al gjin freon fan him wie, sjoch boppe) ek de strôte út to hingjen en hat er Juwsma-hûs ynnommen en alhiel delbruid.

Der binne ek kontakten mei Grins. Dy stêd stribbe, lykas bikend, de hiele 15de ieu troch nei ynfloed yn eastlik Fryslân, letter op hiele Fryslân. Grins hie fêste foet yn Eastbroeksterlân en Kollumerlân troch forbounen en mei in kastlein dêrre. Rinsmageast skynt in oar bigearlik brêgehaed west to hawwen, kinne wy út dizze list fan brieven opmeitsje. Nû. 110 giet oer in brief oan Coert fan Bremen, dy't yn alle gefallen letter (1496) boargemaster yn Grins is en mûglik op dit pas ek al. Yn nû. 140 wurde 3 brieven oan Grins ynholden, dêr't in ôffurdiging fan twa persoanen foar yn it plak komt. Syds Bottinge alias Tyarda hinget oer nei Grins, docht bliken út nû. 128, en dêr hingje grif ek nû. 127 en 129 mei gear. Bocka (Harinxma) is in pear jier letter de greate tsjinhinger fan it Grinzer machtsstribjen, as Ljouwert it sitte lit; hy is dan krekt Piter Harinxma opfolge. Ljouwert mei gâns skieringer haedlingen út Eastergoa is nou it fornaemste tsjinwicht. Letter binne it foaral de fetkeaperske haedlingen, dy't mei Grins yn sé geane. Op dit pas is it de skieringer Syds Tyarda, dy't driget syn stins oan Grins 'wr to reken', dêr't Ljouwert fansels neat fan hawwe moat: 'op datter mit Grensera nen dwaen schold habba'. De nûmers 53, 54 (forl. ek 22) en 55, dêr't in tydlike frede tusken û.o. Syds Tyarda en Ljouwert út fuortkomt, kinne ek mei dy kwesje gearhingje. Yn 1492 forklearret de widdou fan Syds dat Tyarda-hûs in iepen hûs foar de Grinzers wêze sil, dêr't se allegeduerigen gebrûk fan meitsje meije (GA Grins, register Feith, 1492. 23). It oerdragen fan Tyarda-hûs ± 24-6-1487 troch Syds is dus grif net trochgien, foaral troch tadwaen fan Ljouwert en mûglik fan Bocka Harinxma.

Deun by Syds Tyarda wenne Ghaytie Juwsma (sjoch hjirboppe it forhael oer Meylka). Grins moat al yn 1477 bisocht ha om Juwsma-hûs yn hannen to krijen, docht bliken út GA Grins, register Feith 1477. 20. Yn dat stik keapet de stêd Grins fan 'Gayken Ywessma hoefilling vpder Gast ende Eelken' syn húsfrou 'Ywesma huus', dat se op dat pas sels biwenje, mei alles hwat der by heart foar 2500 âlde skylden (= 6250 Arnheemske gounen), dêr't de stêd 600 skylden fan bitelje sil as 'Gayken en Eelken' it hûs levere hawwe sille. De oare 1900 skylden sil

de stêd bitelje binnen 8 jier (dus foar 1485, mar yn 1482 keapet Wilka Ringia it hûs fan Ghaytie), elk jier 1/8 part. Dan is der 36 skyld en nochris 20 skyld oan grounrinten (of hwat der mear blike sil to wêzen), dy't de stêd ek kriget en dêr't gelikense rinten út 'e stedswaech to Grins foar yn it plak jown wurde sille; dy rinten yn 'e waech sille elk momint troch de stêd ôflost wurde kinne à 100/6 kear de rinte (rintestân dus 6 %). Boppedat kriget de stêd opsje op Melkema-hûs op 'e Geast en op Buttema-hûs yn Damwâld en dan sil de kastlein fan Kollum (dy't Grins dêr hat) de wearde fan de opstallen fêststelle; eventuele grounrinten by dy huzen sille ek omset wurde yn rinten yn de waech to Grins lykas boppe. De bidingsten binne foar Ghaytie net licht: hy kriget mar 600 skylden op 'e hân. Grins sil it hûs yn bisit nimme, mar jowt gjin inkelde wissichheit foar de noch to biteljen 1900 skylden. De grounrinten wurde omset yn waechsrinten, ek al hwat om ûnder de skuon to skriuwen: by net biteljen soe Ghaytie earst Grins ynnimme moatte om oan syn jild to kommen. De taksaesje fan de beide oare huzen leit ek yn de hân fan Grins. As Ghaytie Juwsma dit kontrakt oangien wie, hied er alhiel fan 'e goedwilligens fan Grins ôfhongen. It hat der dan ek alles fan, dat de foarstelling, om hokfoar reden ek, net trochgien is. Dêr draecht it stik, dat útgiet fan Grins, ek de spoaren fan: it segel is mei luts en al útskuord fan it parkemint en is dêrmei ta in konsept efterôf wurden. Mar it biwiist, hoe fûl de stêd Grins der op wie om op 'e Geast fêste foet to krijen: koe it net mei in forboun en in blokhûs mei in kastlein, dan earst mar privaetrijochtlik. Dochs kin Grins yn 1486 al hwat festichheit hawn hawwe yn Dantemadiel of dêrby om, nou't de stêd neffens nû. 49 yn it slatten fan de Ie bihelle is.

Der binne in stik of acht oantekeningen oer kwesjes fan bislach op goed of jild: nû. 42 (? kin ek op stellen slaen), 58, 68, 114, 121, 125², 137 en 139.

In stik of fjouwer posten geane oer it fêstnimmen fan persoanen: nû. 125¹(?), 146, 147 en 148.

Mei de rjochtspraek hingje ek meast gear de geleidbrieven: nû. 50, 57, 59, 71², 94, 105, 120, 154.

It stiet wol fêst, dat fan 1504 ôf (Saksyske Ordonnânsje) ek foar de grite-nijgerjochten skriftlik prosedearre waard. Dat soks al yn 1486/87 it gefal wie, mei bliken dwaen út nû. 123 (protestaesje = forklearring mei bihâld fan rjocht, forl. ek it stik sels yn O II 152) en 133 (posicien = tsjûgeforklearringen) en mûglik út nû. 135 ('riucht' soe hjir fonnis bitsjutte kinne, dat Hemma trochset hat tsjin Bocka Ollama; dy wenne earne yn Tytsjerksterdiel of Smellingerlân en dêr skriuwt Hemma yn nû. 134 earst twa of trije brieven oan; 'riucht' kin ek proses bitsjutte, dat Hemma tsjin Bocka oan 'e ein ta, oan in einfonnis ta trochset hat, mar it giet hjir oer ien skreaun stik en dan soe 'riucht' prosesstik of eask bitsjutte moatte).

Twa oantekeningen geane oer eksekúsje fan persoan: nû. 5 is niet alhiel dúdlik ('riucht' as part. praet. kin wêze foroardiele, mar ek straft, dus de straf útfierd) en nû. 66 (onthadit).

Fierders binne der oantekeningen oer skriftlike kontakten mei deelsgerjochten

en haedlingen (as grytman?), sûnder dat yn alle gefallen klear is hwer't it oer giet. Yn nû. 75 oan Ferwerterdiel en yn 131 ek (op forsyk fan Botte Holdinga). Yn nû. 76 oan Feya Wnama (om heger birop), yn nû. 124 oan deselde (om in deaslach). Yn nû. 77 oan Rioerd Roerda (sil wol yn forbân stean mei de pleitsaek en de protestaesje yn nû. 123 en O II 152). Oan it dielsgerjocht fan Dantumadiel (en Bartold Starckenborg as grytman) is der in skriuwen yn nû. 130¹ en mûglik ek oan Dantumadiel yn nû. 136¹ (om bistoarming fan in hûs troch Meylka, sjoch hjiroer boppe).

Sa soene wy noch wol hwat trochgean kinne, mar it is sa moai genôch.

M. Oosterhout.

	1	Jn nomine domini Amen	
	2		26-8-(14)86
		Jnt Jeer fan lxxxvj waerd dit boeck bi gond opten snyond ney bartholomei apostoli	
	3		26-8-(14)86
(1)		Item des deys forscreuen screw ick een breeff oen Jw dekama om datter yghe ghala zin wolde ferd haulda to hwyl dat yghe to Jesele leegh to lyouwerd	
	4		26-8-(14)86
(3)		bet dis selua deys een andert op yghe breeff deer aeck een copie fan halden is als ney screuen in <i>secundo folio scilicet tres litterae</i>	
	5		28-8-(14)86
		Item des monendeys deer ney waerd Jacop `symensin' riucht deer ick oenspreck deer acht hinxsten stellen heed	
	6		1-9-(1486)
(1)		Item dis fredis ney decollacionis een breeff to dockum om dat (se) mey comma scholden to mena dey	

3 to Jesele sj. O II 132.4.

4 andert sj. O II 133.

secundo folio kin ek lêzen wurde as *recto folio*. Yn it hânskrift stiet 2° of *r*°, dat net út to meitsjen is. It is it twadde blêd, dat ek in recto side is. Op it losse stik GA Ljouwert 51^d (sj. O II 137 ûnderskrift) komt in soartgelikense oantekenig foar: dat pleitet mear foar *secundo* (2°) *folio*

5 waerd Hjrnei is trochskrast *zwarta*

acht Hjrfoar is in *d* trochskrast.

6 (se) net yn it hânskrift; ynfoege troch my.

		7	2-9-(1486)
(1)		Item dis snyondis ney Egidij een <i>breeff</i> to sicka zyarda da <i>werp</i> to jesele <i>commen</i> was al <i>deer</i> , <i>deer</i> sicka een <i>breeff</i> fan <i>screuen</i> heed deer hab ick een copie fan <i>screuen hic in libro</i>	
		8	6-9-(1486)
		Jtem opten wernsdey deer ney dae dy mena dey was ij <i>breeff</i> fan <i>forbondis weyna</i>	
(1)		Een aen menna <i>ende</i> <i>werp</i> datze itta <i>comma</i> scholden	
(1)		<i>Ende</i> een an sicka dat hy se oentaesta schold ofse naet comen	
(2)		<i>Ende</i> fan elkem een copie	
		9	
(1)		bet en gheleyd <i>deer</i> sicka menna voir warie scold	
(1)		<i>Ende</i> dyo copie al <i>deer</i> fan	
		10	
(1)		bet en copie fan menna <i>breeff</i> <i>deer</i> hy joe <i>deer</i> syn huis mey framet waerd	
		11	(7-9-1486)
(1)		bet dy hela <i>forbond</i> wt to scryuwen	
		12	
(1)		Jtem een copie fan dat <i>breeff</i> <i>deer</i> yghe Joun is wt dae register	
		13	nei 4 -9-(1486)
(1)		Jtem en copie fan dae alder aerste laynghe datze des monendeys scholden wessa to lyouwerd to farra <i>natiuitatis</i> bede yghe menna <i>ende</i> <i>werp</i>	
		14	
(5)		Jtem bet fyf <i>breeff</i> oen wnama wybren rorda dockum menna	

7 Forl. O II 135.

een copie fan screuen hic in libro slacht op it ôfskrift fan *sicka ... breeff* (GA Ljouwert 52^d = O II 135) yn ditselde boekje.

8 *mena dey* sj. O II 137 en 138.

fan forbondis weyna forl. O II 136.

mena ende werp sj. O II 137.

sicka sj. O II 138 en O II 137 ûnderskrift.

9 *sicka* Hjirfoar is trochskrast *scka*

10 *hy joe* is net al to dúdlik yn it hânskrift. Sipma lies *hype* dat gjin bigryplike sin jowt. Mar *pe* kin foar 't selde lêzen wurde as *joe* en dat jowt wol in goede sin.

11 *forbond* forl. mûglik O II 139.

12 *breeff deer yghe Joun is* sj. nû. 4.

14 *to dockum* forl. nû. 19.

		Jarla achtzespela datze ws lyoden scholden jen comma to dockum om dae lettera reys op hargh
(21)		15 summa xxi
		16 (18-9-1486)
(1)	(1)	Jtem bolzwerdera een andert hwanneer wy reysia wolden op hargh mit da copie
		17 (18-9-1486)
(1)	(1)	bet ygha en breeff hwanneer wy reysia wolden mitta copie
		18 (21-9-1486)
		an sicka en breeff deer hem naet coem mitta copie deer ws lyoed hemmen oers byretten ende seynten botta holdinge .maester. remme(re)n allert claesen to aningum
		19
	(1)	"bet en breeff oen viij tzespel want hya naet mey to dockum weren"
		20
	(4/5)	bet wal iij of v oen sicka op forfolgh fan hyara andert deer hya thuis brochten
		21
	(1)	bet en breeff oen epa teta zin ende syn zinnen dat hya stil sitte scholden
		22
(2)		bet dae forbondis copien fan ghaytie ende tzalingh ij
		23
(1)	(1)	bet dat bifel mit dyo copie deer heer aggha fan snits waerd mey Jouwen

16 *bolzwerdera een andert* sj. O II 141.

17 *ygha en breeff* sj. O II 142.

18 *sicka en breeff* sj. O II 144 en ek it ûnderskrift dêrby.
remme(re)n It hânskrift hat *remmen* dat *remmeren* wêze moatten hie.

19 Dit nû. is byskreaun yn 'e lofter marge.
to dockum forl. nû. 14.

21 *stil sitte* sj. O II 143.5.

22 Forl. nû. 54.

(1)	(1)	24 (tusken 21 en 25-9-1486) bet oen snitzera mit dyo copie <i>deer</i> ogha dragher brocht oft hya stil sitte wolden
		25 bet twa breeff
	(1)	een an meylka datter <i>nen</i> maer folkis wenna schold
	(1?)	<i>ende</i> j aen dockum <i>ende</i> menna Jarla datze thuis blyuwa mochten
(40 of	41?)	26 <i>summa</i> `summarum' xl.
		27 (25-9-1486)
(2)		<i>Jtem</i> ij copie fan breuen yghe seynt
(1)	(1)	<i>Ende</i> een breeff fan ws selff <i>ende</i> copie <i>deer</i> dyo reys mey op set waerd
		28
(45 of	46?)	<i>Jtem</i> een breeff oen sicka dat dyo rey(s) op set was
		29
		<i>summa</i> xlv
		30
		<i>"Jtem ontfensen en ½ rynsgolden"</i>
		31
		<i>"bet iij rynsgolden"</i>
		32
		<i>"ij bock papiers"</i>

24 oen snitzera sj. O II 143. *stil sitte* sj. O II 143.5.

25 Hjir bigjint de verso-side fan GA Ljouwert 52. *thuis blyuwa* sj. O II 145.2.

26 *xl.* moat faeks lêzen wurde as *xli* Sjoch de ynliding.

27 *ij copie fan breuen yghe seynt* sj. O II 145.5.

breeff fan ws selff sj. O II 145.

reys . . . op set sj. O II 145.2.

28 *rey(s)* It hânskift hat *rey*

rey(s) op set sj. O II 145.2.

29 *xlvi* moat faeks lêzen wurde as *xlvi* of as *xlvi* Sjoch de ynliding.

30 Dit nû is byskreaun op in iepen plak oan de rjochterkant yn de tekst.

31 Idem.

32 Idem.

		33	
	(4)	<i>Item</i> dae fan dockum iiii breeff deer wy dae reys om op setten	
		34	
	(1)	<i>Item</i> an yd sickis aeck een breef deer dyo reys om op set waer(d)	
		35	
	(1)	<i>Item</i> bet een oen sicke	
		36	
	(1)	bet een oen sicka datter to lyouwerd comma schold	
		37	
(53)		summa liij	
		38	29-9-(1486)
	(1)	<i>Item</i> een breeff to bolzwert op sunte michaelis dey en andert op hyemale	
		39	
	(2)	bet ij breeff	
		40	
	(2)	<i>Item</i> ij breeff deer sicka siglie schold oppit register deer naet siglit warden	
		41	7-10-(1486)
(1)	(1)	<i>Item</i> dis snyondis ney fransisci een andert op sicka breeff mitta copie	
		42	
	(1)	<i>Item</i> dis deys een breeff oen goffa douwa zin om Johan fan lichten hinxten	

33 reys ... op setten sj. O II 145.2.

34 reys . . . op set sj. O II 145.2. *waer(d)* It hânskift hat *waer*

38 *hyemale* Sipma loste ta *Hyeronimi* op, dat 10 septimber is. Nou is *sunte michaelis dey* 29 septimber. Der stiet yn it hânskift *hye* of mûglik *hyi* mei in ôfkoartingsteken, dêr't hwat mei in *a* der yn foar oplost wurde moat. As it *hyeronimi* wêze soe, is hjir praet fan 2 brieven: ien op 29 septimber oan Boalsert en in (ûntfongen) andert de oare deis. Yn dizze list wurde ûntfongen anderten net oantekene, mar wol is der út en troch praet fan forstjûrde brieven, dy't in andert binne op ûntfongen brieven: nû's 4, 16, 52, 79, 102, 142, 147. Dat wiist der op, dat it hjir giet om in brief, skreaun as andert op in ûntfongen brief. Dêr komt by, dat ek út de optelling bliken docht, dat it yn dit nûmer giet om ien brief en net om twa. Mar dan moatte *sunte michaelis dey* en *hyemale* deselde mennichste wêze. By de twadieling fan it jier yn simmer en winter gou *michaelis* wol as bigjin fan de winter. Dêrom liket ús *hyemale* de goede oplossing.

		43	10-10-(1486)
	(1)	<i>Item victoris</i> een breeff dat bolzwerdera ws scholden <i>jen comma</i> to baerd	
		44	
	(1)	<i>Item</i> an ydzert Jankis een breeff voir dae baruoten to bolzwert	
		45	
	(3)	<i>Item</i> iij breeff an dae haedlingen in ferwerdera deel om <i>riucht</i> to meckien	
		46	28-10-(1486)
	(1)	<i>Item</i> simonis et Jude dei een breeff to bolzwert	
		47	
(67)		<i>summa</i> lxvij	
		48	
		<i>Item</i> daet jeld set ward	
		49	
	(2)	<i>Item</i> to grens ij om roliffs seck <i>ende</i> ws steds seck <i>om der ee</i> to slaten	
		50	
	(1)	<i>Item</i> Jacop cuper een breeff fan syds tyarda gheleyd	
		51	(foar 6-11-1486)
	(1)	<i>Item</i> to bolzwert een om dat wy naet wolden to snits to menadey	
		52	5-11-(1486)
	(1)	<i>Item</i> to dockum een andert <i>dominica</i> ney <i>Omnium sanctorum</i> om nitta to kempa weer <i>ende</i> sywrd gherroldsma	
		53	
	(1)	<i>Item</i> to dresum om dat syds mitta sted wil forbynda	
		54	
	(2)	<i>Item</i> to ghaytie <i>ende</i> tzalingh aeck een	

44 *baruoten* forl. O II 161.46.

49 *om der ee* is hwat nuver, men hie *om dae ee* forwachtsje mocht. Lês mûglik *om dae ee* of *fan der ee*

51 *menadey* Ut O II 139.2 en 42 (6-9-1486) docht bliken, dat der in gearkomste holden wurde soe to Snits op 6 novimber 1486.

54 Forl. nû. 22.

aeck een is forboun mei in forwizingsstreek nei *om dat* yn nû. 53.

		55
	(1)	<i>Item</i> to holwert om dat botta to heerwey mitta sted forbynde wold
(76)		56
		<i>summa lxxvj</i>
		57
	(1)	<i>Item</i> sicka bolta en gheleyd breeff fant sacraments jeldis seck
		58 11-11-(1486)
	(1)	<i>Item</i> mertini dey een breeff to slaet om ws gued deer al deer bylet was
		59
	(1)	<i>Item</i> sywrde wybe zin en gheleyd breeff
		60 (14-11-1486)
(1?)	(1)	<i>Item</i> bartold botta ende syds tyarda breeff mit copien
		61
	(1)	<i>Item</i> feya heemstra forbond forlenghd
(82)		62
		<i>summa lxxxij</i>
		63
	(1)	<i>Item</i> fan reedsloed weyna een breeff to snits
		64
(1)		<i>Item</i> meylka een wtscriffte fan dat breeff deer syds botta ende bartold jouwen is
		65
	(2)	<i>Item</i> to auldatzercka ende oentzercka ij breeff `sneyndis ney katherine om tyoegh firdigh to hebben'

56 *lxxvj* is forbettere út *lxxvj*

60 *bartold botta ende syds tyarda breeff* sj. O II 146 en ek nû. 64.

copien Hjirefter is trochskrast *sc* mei mûglik noch in letter en ôfkoartingsteken, faeks bidoeld as *scilicet*. Sjoch de ynliding.

copien De optelling wiist út, dat it hjir giet om 1 brief mei 1 kopy. In twadde kopy wurdt neamd yn nû. 64 en dêr ek rekkene. Sjoch de ynliding.

64 *wtscriffte fan dat breeff deer syds botta ende bartold jouwen is* sj. nû. 60 en O II 146.

65 *ij* is forbettere út *en*

		66 Item Jella brorka <i>zin</i> is onthadit
	(1)	67 Item een breeff to hertoghebusck fan dae busse cloten
	(1)	68 Item to snits een breeff om Jacop foluayers `4' lecken <i>aldermannus</i> `peter sijbrants' (of: 'petrus sijbrandi) iussit 25-12-(1486)
	(1)	69 Item een breeff <i>natiuitatis</i> deer to bolzwert schold wessen habba deer oers waerd om keerd datmar en bodda seynt sonder breeff
	(1)	70 Item ij breeff dat een to hindelepen
	(1)	dat oer hertman ghala <i>zin</i> dyo aersta reys
	(1)	71 Item ij breeff oen syds om da schortinghe twiska meylka ende hem dat een oft hem dyo seck mey oen taegh
	(1)	dat oder syn geleyd
	(1)	72 Item to bolzwert j breeff om to warschuwien fan da aulda gaudenten 25-1-(1487)
	(2)	"Item ij breeff dae syds seck ende meylkens ward schat freed's ney <i>conuercionis sancti pauli</i> "
(96)		74 "summa iiij min dan hondert"
	(1)	75 "Item en breeff an feruerdera deels riucht"

68 *foluayers* Der kin ek *folnayers* lêzen wurde. It sil in leckenklanderer west ha. Yn de Snitser Recesboeken nû. 133 komt in Jacop wever foar.

p. *sij* stiet boppe *aldermannus* ynfoege en sil maester *peter sijbrants* (*Auckama*) west ha.

70 *hindelepen* forl. mûglik O II 163 (1488).

72 *aulda gaudenten* forl. O II 161.50 (28-7-1488).

73 Dit nûmer stiet dwers yn de lofter marge en is mei in forwizingsstreek fan nû. 72 ôf forboun. Sa ek de nû's 74 oant en mei 81. De verso side wie fol en op de folgjende recto side stienen al 2 kopyen (O II 133 en O II 138). Dêrom moast de list fuortset wurde bûten dit boekje.

		76	
	(1)	"Jtem aeck een oen feya wnama om da byropinge"	
		77	
	(1)	"Jtem en breeff aen rioerd roerda"	
		78	
(1)		"Jtem syds orkenbreeff deer hy heed dat meylka oenlegher der kaes heed wessen wtschrift"	
		79	
	(1)	"Jtem an yghe ghala zin en andert op syn breeff"	
		80	
		"Jtem ij breeff	
	(1)	to bolzwert	
	(1)	ende oen Jw"	
		81	(10-2-1487)
(1)	(1)	"Jtem een breeff to snits mit dyo copie"	
		82	10-2-(1487)
		Jtem disse ney screuen breeff warden seynt in dae omlanden op sunte scholastice dey virginis jn Eelka loegh een Als to	
	(2)	Dockum ij	
	(1)	in dongheradeel	
	(1)	to holwert	
	(1)	dat noerderst `tremdeel'	
	(1)	dat suderst 'tremdeel'	
	(1)	to ferwert	
	(1)	to dresem	
	(1)	trynwalden	
	(1)	dampumdeel	
	(2)	berra ende ghae rypera fyaern,	
	(1)	oestbroecksterland	
	(1)	achtzespel	
	(1)	Ydaerdera deel	
	(1)	smellingher land	
	(1)	Jn dae hem	

77 Forl. nû. 123.

80 Jw is Jw Juwinga. Forl. Worp van Thabor IV s. 161.

81 breef to snits sj. O II 148.

82 Hjir bigjint de fuortsetting fan de list, op in apart blêd pompier (GA Ljouwert 53). breeff. . . . seynt in dae omlanden forl. O II 149. Foar de lândei to Ljouwert op 16-2-1487 forstjûrt

(122)		83 <i>summa summarum</i> hondert ende xxij
	(1)	84 en <i>breeff</i> to syuck kamminghe
	(6/7)	85 <i>jtem</i> vj of vij <i>breeff</i> in dae mena dey (16 of 28-2-1487)
	(1)	86 <i>jtem</i> cineris een <i>breeff</i> an sicka 28-2-(1487)
	(6)	87 <i>jtem</i> vj wtschrift fan sicka <i>breuen deer</i> botta holdinge mey heed
	(1)	88 <i>jtem</i> botta holdingha j <i>breeff</i> to ferwert
	(1)	89 <i>jtem</i> en <i>breeff</i> an ygha mitta copia (3-3-1487)
	(1)	90 <i>jtem</i> en <i>breeff</i> to snits
	(4)	91 <i>jtem</i> den ferbund in westergo voir iiij <i>breeff</i>
	(145)	92 <i>summa c xlv</i>
	(2)	93 <i>jtem</i> ij <i>breeff</i> to snits to gherlifs huis oppa camer

Ljouwert (Hemma Odda zin) de oproppen. Hemma Odda zin sil dus de saek taret hawwe. Trije fan de oproppen en forskine net. Sjoch ek de ynliding hjirboppe oer Fr. Br. 1 en 2 en it birjocht fan bihindering fan Renick en Feya Heemstra oan Hemma Odda zin foar de lândei fan 10-11-1489. Hemma Odda zin moat in wichtich persoan efter de skermen west ha by dizze lândagen.

holwert Hjirefter is trochskrast *to ff* (?)

noerderst Hjirefter is trochskrast *fyaern* en *tremdeel* is der boppe set.

suderst Hjirefter is trochskrast *fyaern* en *tremdeel* is der boppe set.

85 *mena dey* forl. O II 149 (16-2-1487). Worp van Thabor neamt in *mena dey* to Boalsert op 28-2-1487.

89 *breeff an ygha sj.* O II 150.

91 *ferbund in westergo* Hjir binne mûglik Snits, Sleat, Boalsert en Frjentsjer mei bidoeld. Forl. O II 129 (7-9-1486).

92 *c xlv* is forbettere út *c xlx*

		94	
	(1)	jtem syds botinge gheleyd	
		95	12-3-(1487)
	(2)	jtem gregorij ij breeff deer to snits wessen habba schold	
		96	
	(3)	jtem iij breeff da dy forbond twiska ws ende bolwerdera ward macket	
		97	
	(1)	jtem j breeff to wielsryp	
		98	
	(2)	jtem in den hage ij breeff	
		99	
	(2)	jtem maester mamma ij breeff	
		100	
	(2)	jtem ij breeff om soldie	
		101	
	(2)	jtem ij breeff in dat noerder(s)t ende suderst tremdeel om dae Ee	
		102	
	(1)	jtem en andert to bolzwert	
		103	
(163)		summa c lxij	
	(1)	104	
		jtem den bigryp mit doka douwa zin etcetera	
		105	
	(1)	jtem botta to heerwey een geleyd breeff	

95 *gregorij* Hjirefter is trochskrast *d*

96 *forbond twiska ws ende bolzwerdera* forl. Worp van Thabor IV s. 164.
bolzwerdera It hânskrift hat *bolzerwerdera*

98 *in den hage* Oan de steedhâlder Johan van Egmond? Forl. nû. 126.

100 *om soldie* forl. Worp van Thabor IV s. 164 (± maeije 1487).

101 *noerder(s)t* It hânskrift hat *noerdert*
om dae Ee forl. O II 151 (12-3-1487).

102 *en* Boppe de *n* it bigiin fan in ôfkoartingsteken foar *er*

		106	25-3-(1487)
	(1)	<i>jtem annunciacionis een breeff to bolzwert</i>	
		107	
	(1)	<i>jtem an douwa gala zin</i>	
		108	
	(2)	<i>jtem to bolzwert ij oen heer mamma ende ygha gala zin</i>	
		109	
	(1)	<i>jtem an fecka botinge om dan dey fan da Ee op to setten</i>	
		110	7-4-(1487)
	(1)	<i>jtem to grense sabbato ante palmarum an coert fan bremen</i>	
		111	
(171)		<i>summa lxxj</i>	
		112	
(6)		<i>jtem da copie fan bolzwerdera breuen weren vj</i>	
		113	
	(1)	<i>`jtem j breef dat fecka wold botta jen comma to aningum'</i>	
		114	
	(1)	<i>jtem to snits en breeff om henrick huismans guet</i>	
		115	
	(1)	<i>jtem an epa hessel zin en breeff</i>	
		116	
(180)		<i>summa c lxxx</i>	
		117	
	(1)	<i>jtem to haerlem en breeff</i>	
		118	
	(1)	<i>jtem casteleyn to collum en breeff fan wobba gherlfsma</i>	
		119	
	(1)	<i>jtem an hessel Jelghers zin een breeff</i>	

109 *fan da Ee* forl. O II 151 (12-3-1487).

115 *epa hessel zin* forl. O II 154.80 (28-6-1487).

118 Forl. mûglik nû. 53.

		120 jtem ij gheleyd breeff	
	(1)	een an <i>werp</i> wyttie <i>ruter</i>	
	(1)	dat oer fan <i>gherit</i> rioerdsma	
		121	
	(1)	jtem to snits en breeff om dyewka <i>gueden</i>	
		122	
	(1)	jtem en breef to znits	
		123	(30-5-1487)
(2)		jtem ij wtschrift fan oerck abbazin ende rioerd roerda protestacie in mennaldema deels <i>riucht</i>	
		124	
	(1)	jtem en breeff an feya <i>wnama</i> om dae daetslachta <i>bennerts</i>	
		125	
		jtem ij breeff to snits	
	(1)	een om ws sted <i>maester</i>	
	(1)	dat oer om <i>werp</i> lyuwa <i>zin</i> dat hy ws borghers bycomra to snits	
		126	
	(1)	jtem an den steed houder an den haegh	
		127	
(1)	(1)	jtem an grensera fan bocka ende dio copia	
		128	(± 24-6-1487)
(1)	(1)	jtem an syds botinge om datter mit grensera nen dwaen schold habba syn huis wr to reken ende dyo copia	
		129	
(1)	(1)	jtem an grensera bet een mitta copia	

121 Hjir bigjint de oare side fan it losse blêd (GA Ljouwert 53).

122 *breef* Der kin ek *breeff* stean.

123 Sjoch O II 152 (30-5-1487) en forl. O II 119 (13-2-1484).
deels riucht De *d* is forbettere út *l* of in heale *b*

124 *bennerts* De *s* is slim bihindich en twivelich.

126 *steed houder an den haegh* Dat sil Johan van Egmond west ha. Forl. nû. 98.

128 Forl. O II 146 foar de datum (it ôfrinnen fan de frede).
wr Der soe ek *wt* lêzen wurde kinne.

		130 jtem ij opper ghaest
	(1)	een an bartold ende dat riucht al deer
	(1)	ende dat een an syds
		131
	(1)	jtem fan botta holdingha weyna een oen ferwerdera deels riucht
		132
(202)		summa cc ^o ende ij breeff
		133
	(1)	jtem posicie(n) fan smocka gheert
		134
	(2/3)	jtem bocka ollama ij of iij breeff
		135
	(1)	jtem bocka ollama riucht deer ick op hem forfulghit hab op een eynd
		136
	(1)	`jtem een breeff oen dat riucht dae meylka dat huis byron heed'
		137
(1)	(1)	jtem to snits een breeff fan andrees gherritszin weyna ende dyo copia
		138
	(1)	jtem meylka een breeff
		139
	(1)	jtem an ygha een breeff om andrees gherrits zin jeld fry to meckien fan snitzera

133 *posicie(n)* Dizze oplossing is paleografysk hwat twivelich. Der kin op it earste oansjen ek *posten* of *postulaet* lêzen wurde, dat gjin goede sin jowt, hwant it giet hjir om in skreaun stik. De *s* stiet yn ligatuer mei in letter, dy't *t* of *c* wêze kin en dan folget in algemien ôfkoartingsteken. De oplossing *posicie(n)* jowt in goede sin en bitsjut prosesstik(ken), hwerfan de âldfryske wjergera *riucht* foar 't neist yn nû. 135 foarkomt. Boppedat, prosessuele saken komme yn dizze list mear foar. Sjoch de ynlieding.

smocka liket hwat in nuvere bineaming en moat in bynamme-eftige oantsjutting wêze.

137 *andrees gherritszin* wie in Ljouwerter skepen. Sjoch O II 151 ûnderskrift.

139 Idem.

	140	jtem wal iij breeff mit copien deer to grens scholden wessen habba deer bylet ward om dat maester peter ende botta holdingha self reysen
	141	
(2)	jtem snitzera ij breeff om dagen ende stond mit hyara to halden	
	142	
(1)	jtem to snits een andert om weer dagen to halden	
	143	
(1)	jtem en breeff oen dae saun walden	
	144	(± 25-7-1487)
(1)	jtem een to bolzwert	
	145	(± 25-7-1487)
(1)	jtem een an ygha	
	146	
(1)	jtem an snitzera een hweer om wy frerick ende reyner fensen heden	
	147	
(1)	jtem bet en andert op hyara breeff foir een andert	
	148	
	jtem wal iij of iij register hweer op reyner ward to huis reysia leten	
	149	
(1)	jtem bet een breeff to snits	
	150	
(1)	bet een breeff an ydzert ende dae oer haedlingen in dae saun walden	

140 *maester peter* is *maester peter sijbrants zin Auckama*, de alderman. Forl. nû. 68.

141 Tusken dit nûmer en nû. 142 is yn 'e marge trochskrast *xij* breeff

144 Forl. Worp van Thahor IV s. 164-165.

145 Idem.

150 *dae oer haedlingen in dae saun walden* forl. O II 142.9 mei *dae oer vrionden in dae saun walden ende op Langwer*.

		151 <i>jtem bet iij register heer goytia om soen twiska snitzera ende ws</i>
		152
	(1)	bet en breeff an douwa gala <i>zin</i> om ws kaeploed gued to feylgien <i>deer</i> hem naet brocht ward
		153
	(1)	bet meylka en breeff om syucks wyf mit freed to leten
		154 (28-6-1487?)
	(1)	bet en geleyd wybe jarighs <i>zin</i>
		155
(225)		<i>summa cc xxv</i>
		156
	(2/3)	<i>jtem iij ferd breeff deer bolzwerdera dae ij waerden mey joun ende wy een byhilden</i>
		157
(1)	(1)	" <i>jtem en breeff an dae mena stallingen in da saun walden ende copia</i> "
		158
		<i>jtem dat register in dae saun walden to ackrum registrerit</i>
		159
(1)	(1)	<i>jtem bolzwerdera en breeff mit dyo copia</i>
		160
	(1)	<i>jtem meylka en breeff om siucks oxa</i>
		161
		<i>``ontfensen viij rynsgolden"</i>
		162 2-6-(1487)
		<i>``Jtem ontfensen summa summarum x rynsgolden dat lest pinxtra jond"</i>
		163
		<i>``bet en golden rynsgolden ende en hael wilhelms sciold"</i>

154 Forl. O II 154.91? (28-6-1487).

161 Dit nûmer op de earste side fan GA Ljouwert 53 dwers yn de lofter marge, op 'e hichte fan nû. 102 oant 110.

162 Dit nûmer op de oare side fan GA Ljouwert 53 dwers yn de lofter marge, op 'e hichte fan nû. 128 oant 146.

163 Idem, op 'e hichte fan nû. 146 oant 151.

NAMMELIST (OANKLAEID)

Achtzespel, Achtzespela 14, 19, 82.

Ackrum 158.

Aggha (Peer zin) **fan Snits, heer** --- 23. Hy komt yn 'e oarkonden foar fan 1472 oant 1489, wurdt neamd 'maester in dae gaestlicke rioechten', is deken en tagelyk prebendepreester to Snits, komt in pear kear as arbiter foar en wurdt yn 1489 noch op 'e lândei fan Eastergoa en Westergoa mei twa oaren ta seinboade bineamd.

Allert Claesen (to Ljouwert) 18. Hy komt yn in oarkonde foar as earmfâd to Ljouwert.

Andrees Gherrits zin (to Ljouwert) 137, 139. Hy is neffens it ûnderskrift by O II 151 ien fan de skepens.

Aningum (= kleaster by Berltsum?) 18. Nou't se Sicka Zyarda fan Frjentsjer moetsje, hat dit mear eigenskip as it wenplak fan Botta Holdinga.

Aningum (wenplak fan Botta Holdinga) 113.

Auldatzercka 65. Sjoch ek Feya Heemstra (to Aldtsjerk).

Baerd 43. Sjoch ek Doka Douwa zin (to Baerd).

Bartold (Tyarda alias Starkenborch to Sibrandahûs by Rinsmageast) 60, 64, 130. Hy wie in skieringer en in soan fan Syds Tyarda op 'e Geast. Út nû. 130 soe opmakke wurde kinne, dat Bartold doe grytman wie. Hy giet op 21 nov. 1492 mei Tzalingh (Eintes Bolta) in forboun oan mei Grins (GA Grins, register Feith 1492.11). Op 1 oktober 1492 hie syn mem), de widdou fan Syds, Tyarda-hûs op 'e Geast foar de Grinzers iepenset (GA Grins, register Feith 1492.23).

Baruoten to Bolzwert 44. Hjiroer *De Vrije Vries* XX (1906), s. 150 e.f.

Bennert 124.

Berra fyaern (ien fan 'e fjouwer kertieren fan Tytsjerksterdiel) 82.

Bocka (= Harinxma to Snits?) 127. Piter Harinxma wie stoarn 8-3-1487; dizze oantekening is fan juny 1487, it kin dus Bocka Harinxma west ha.

Bocka Ollama (in húsman ut Tytsjerksterdiel of Smellingerlân) 134, 135. Hy komt foar as Bocka Oelema yn O II 205.67 en hat om 1495 hinne foar de Leppe op 'e Geast oan it slatten west. Yn in net útjown stik fan 1501 komt er as Bocka Olema foar en is dan ôffurdige út Smellingerlân op in gearkomste fan de Leppe, dêr't praet wurdt oer troch Opsterlân en Utingeradiel fornielde silen. Bocka Ollama wie in man fan 'e Leppe en it hat alle eigenskip, dat de brieven fan Hemma Odda zin (as skriuwer fan de Leppe?) oan him ek oer Leppa-saken gongen.

Bolzwert, Bolzwerdera 16, 38, 43, 46, 51, 69, 72, 80, 96, 102, 106, 108, 112, 144, 156, 159. Boalsert is meistanner fan Ljouwert yn dizze jierren.

Botta to Heerwey (by Ternaerd) 55, 60, 64, 105. Hy wie in skieringer, gjin freon fan Ljouwert. Mei Grins formoedsoenet er him op 4 april 1493 (GA Grins, register Feith 1493.7).

Botta Holdinga, Holdinge, Holdingha (to Eanjum) 18, 87, 88, 113, 131, 140. Hy gong foar in skieringer, mar liket by Ljouwert as bimiddeler yn 't fortrou west to hawwen.

Damptumdeel 82, 136 (?).

Dockum 6, 14, 19, 25, 33, 52, 82.

Doka Douwa zin (to Baerd) 104. Hy wie in fetkeaper, hwat bliken docht út it birjocht, dat er yn 1492 by Warkum mei Iga Gala zin, Juw Juwinga en Tsjerk Walta yn 'e slach giet tsjin de skieringers. Hy wurdt by Worp van Thabor IV s. 189 in sweager fan Juw Juwinga en Tsjerk Juwinga alias Walta neamd.

Dongheradeel 82.

Douwa Gala zin (Galama to Akkrom) 107, 152. Hy wie in bikend fetkeaper, broer fan Iga en Hartman.

Dresum 53, 82. Forlykje ek Wobba Gherlfsma (Helbada to Driezum en/of Dokkum).

Dyewka 121. Dit moat in frommiske (Dyewke) west ha.

Ee, dio --- 49, 109. Mei it slatten fan de Dokkumer Ie wie it altyd in great lijen.

Epa Hessel zin (Jongema to Boazum) 115. Hy sil wol ta de skieringer kant rekkene wurde moatte. Syn broer Ada waerd yn 1474 troch de fetkeapers deaslein en mei harren neef Ada Jongema (doe op 'e Geast) hat er him mei de gefolgen fan 'e deaslach bimuoid. Hy is stoarn yn 1489.

Epa Teta zin (Hettinga yn 'e Hommerts) 21. Hy wie in bikend skieringer, meistanner fan Snits.

Fecka (Tzalingh zin) **Botinge** (to Marrum) 109, 113. Hy wie in skieringer, broer fan Syds Botinge alias Tyarda op 'e Geast. Ghaytie (Juwsma) wie syn skoanheit en Tzalingh (Eintes Bolta) syn sweager. Op 15 okt. 1491 wennet er to Marrum en slút er him mei twa haedlingen fan Hallum oan by it forboun fan 17 sept. 1491 fan gâns haedlingen fan Ferwerderdiel en Dongerdiel en de stêd Dokkum mei Grins (GA Grins, register Feith 1491.27).

Ferwert 82, 88.

Ferwerderadeel, haedlingen in --- 45.

Ferwerderadeels riucht 75, 131,

Feya Heemstra (to Aldtsjerk) 61. Hy wie mei broer Renick en oaren in tsjinstanner fan Grins en op dat pas meistanner fan Ljouwert. Sjoch Gerbenzon *Friese brieven* 1 en 2 en ek 3 en de ynliding hjirboppe. Op 3 april 1493 formoedsoenet er him mei de stêd Grins (GA Grins, register Feith 1493.10) en wennet dan to Aldtsjerk. Spahr v. d. Hoek is fan bitinken, dat er to Moarre oer en tofolle wie en dêrom yn 'e Trynwâlden delsaaid is. Yn 1487 hat er lân by Gytsjerk om (O I 355).

Feya Wnama (to Blije) 14, 76, 124. Hy wie in skieringer, krige yn 1485 fan 'e lândei in warskôging om gjin frjemd soldatefolk yn 't lân to heljen en segele yn 1487 in forboun tusken Dokkum, Dongerdiel, Dantemadiel en Ferwerderdiel.

forbond 8 (Ljouwert, Snits, Sleat, Boalsert, Frjentsjer), 11, 91 (forbond in Westergo: Snits, Sleat, Boalsert, Frjentsjer?).

Frerick (to Snits) 146.

Gaudenten, da aulda --- 72. Forlykje O II 161.50. Se wiene yn 1474 al út Boalsert forballe. Dêroer *De Vrije Fries* XX (1906), s. 189-191.

Gheert, smocka - - - 133.

Ghaerypera fyaern (ien fan 'e fjouwer kertieren fan Tytsjerksterdiel) 82.

Ghaest, dio --- (= Rinsmageast) 130. Wenplak fan Syds Botinge alias Tyarda en Bartold Tyarda alias Starkenborch (Sibrandahûs). Út dit nû. 130 soe opmakke wurde kinne, dat Bartold doe grytman fan Dantemadiel wie. Yn 1485 wie Syds grytman.

Ghaytie (Juwsma op Rinsmageast?) 22, 54. Hy moat ta de skieringers rekkene wurde en wenne (alleast noch yn 1477) op 'e Geast. Hy forkocht Juwsma-hûs yn 1483 oan Wilka Ringia, dat op dit pas (1486) yn hannen is fan Ljouwert (Meylka is húswarder). Ghaytie Juwsma moat noch alris yn 'e jildpine sitten ha. Op 2 jan. 1477 hied er Juwsma-hûs ek al forkocht (GA Grins, register Feith 1477.20), doe oan 'e stêd Grins, mar it liket der op, dat dêr doe it near op lein is, alleast dat it net trochgien is (sjoch de ynliding). Tzalingh (Eintes Bolta) en Fecka Botinge wiene syn skoansoannen.

Gherlif (Folperda to Ljouwert) 93. Hy wie skepen to Ljouwert neffens O II 151 ûnderskrift. Yn 1489 (O II 164 en 168) litte de skieringers yn Westergo Werp Liuwa zin syn oanspraken op 'e stêd Ljouwert forhelje op goed fan Gerlef Folperda en maester Remmeren as er it mei skiedslju net klearkrije kin.

Gherrit Rioerdsma (to Wurdum) 120. Hy hat oant 1490 ta neffens O I 382 skeel mei Ljouwert hawn.

Goffa Douwa zin (meirjochter yn Menamerdiel neffens O II 152 en 154) 42. Dit moat in oarenien west ha as de bikende Goffa Douwa zin Abinga fan Stiens, dy't op dat pas noch minderjierrich wie.

Goytia (vicarius to Boalsert), **heer** --- 151. Hy wurdt ek master yn 'e beide rjochten neamd, gong troch foar tige kundich, wurdt yn 1490 troch Juw Juwinga deaslein om't er as fâd oer Goslick Jongema foar him en dy syn mem opkaem.

Grens, Grense, Grensera 49, 110, 127, 128, 129, 140. Sjoch ek sted.

Haerlem 117.

Hage, in den --- 98. Forlykje ek Johan van Egmond en steedhouder an den Haegh.

Hargh 14, 16. Sjoch ek Menna (Hilla zin op Hargh).

Hem, in da --- 82. Hjir is Raerderhim mei bidoeld.

[**Hemma Odda zin**] (= ick) 5, 7, 135. Hy wie stedsskriuwer fan Ljouwert. Sjoch de ynliding.

Henrick huisman 114.

Hertman Ghala zin (Galama to Koudum) 70. Hy wie in bikend fetkeaper, broer fan Douwa en Iga.

Hertoghebusck 67.

Hessel Jelghers zin (Feitsma to Huzum) 119. Hy moat ta de skieringers rekkene wurde, wie yn 1479 grytman, yn 1481 ehera yn Ljouwerterdiel.

Hindelepen 70.

Holwert 55, 82.

Yd Sickis (ek Sickama, to Akkrom) 34. Dit wie in frommis, sa't bliken docht út O I 320 en O II 161. Hja sil fetkeapersk en in meistânster fan Ljouwert west ha.

Ydaerderadeel 82.

Ydzert Jankis (Douwama to Langwar) 44, 150. Hy wie fetkeaper en meistanner fan Ljouwert.

Ygha, Yghe Ghala zin (Galama to Himmelom) 3, 4, 12, 13, 17, 27, 79, 89, 108, 139, 145. Hy wie ien fan de forneamdste fetkeapers en broer ta Douwa en Hartman.

ick (= Hemma Odda zin), 5, 7, 135. Hy wie stedsskriuwer fan Ljouwert. Sjoch de ynlieding.

Jacob cuper (to Ljouwert) 50. Hy wie riedsman to Ljouwert neffens O I 334.

Jacop foluayer 68.

Jacop Symensin 5.

Jella Brorka zin 66.

[Johan van Egmond], sjoch steedhouder an den Haegh en Hage.

Johan fan Lichten 42.

Jw Dekama (to Baerd) 3. Hy gong troch foar skieringer en waerd yn 1494 ta potestaet keazen.

Jw (Jwinga of Jongama to Boalsert) 80. Hy bihearske Boalsert en wie in meistanner fan Ljouwert en de fetkeapers.

Casteleyn to Collum 118. Hjir hie Grins sûnt 1467 in blokhûs (GA Grins, register Feith 1467.5). De kastlein sil Evert Hubbeldinge of Teese Potters west ha.

Coert fan Bremen to Grense 110. Yn 1496 wied er boargemaster yn Grins.

Mamma (to Boalsert?), **heer** --- 108. Yn de oarkonden komt in heer Mamma foar to Ingelum (persona 1471), fan Liaukama (vicarius 1479) en to Kammingabur (persona 1486). In maester Mamma (sjoch hjirûnder) wurdt mar ien kear **h e e r** Mamma neamd (O I 271, 1476); **h e e r** en **m a e s t e r** Mamma kin dus deselde wêze. Yn dit gefal soe maester Mamma dan foar Ljouwert?) to Boalsert west ha.

Mamma (persona to Aldahow to Ljouwert), **maester** --- 99. Yn de oarkonden komt in maester Mamma foar to Frjentsjer (vicarius 1473), to Wurdum (persona 1475-1483) en to Aldehou (persona 1486-1503). Ien kear wurdt dy fan Wurdum (deselde as dy fan Aldehou letter foar't neist) **h e e r** Mamma neamd. Worp van Thabor s. 114 neamt op 1469 al in **m a e s t e r** Mamme as pastoar to Ljouwert.

Menna (Hilla zin op Hargh) 8, 9, 10, 13. Sjoch ek Hargh. Hy wie in bikende skieringer en hold it mei de abt fan Himmelom tsjin Iga Gala zin en de fetkeapers. De oarkonden neame him nei juny 1487 net mear, de skieringers sette yn dy snuorje Werp Liuwa zin Juckama fan Boksum op syn stins to Harich.

Menna Jarla (to Dokkum en/of Wetsens) 15, 25. Hy moat oan 'e fetkeaperske kant stien hawwe en slút mei gâns oare fetkeaperske haedlingen en kleasters en de stêd Dokkum op 17 sept. 1491 in forboun mei Grins, dat er as folmacht taret hat (17 des. 1490, register Feith 1490.8 en 24 jan. 1491, register Feith 1491.21).

Mennaldemadeels riucht 123.

Meylka (op Juwsma-hûs to Rinsmageast) 25, 64, 71, 73, 78, 136, 138, 153, 160. Sûnt 1484 hat Ljouwert Meylka (ôfkomstich fan Drylst) as kastlein mei in espel soldaten op Juwsma-hûs op 'e Geast om Syds Tyarda, dy't de Ljouwerters skea docht en nei Grins oerhinget, yn 'e stokken to hâlden. Sjoch de ynlieding.

Nitta to Kempaweer (ûnder Jannum) 52. Spahr v. d. Hoek wiist my der op, dat Intta to Kempewijer as eigener fan lân to Reitsum en op 'e Geast yn it Register fan Oanbring fan 1511 in forskriuwing fan Nitta wêze moat: de Oanbring fan 1540 earet syn neitins mei forhelp ta Nitta.

Noerderst tremdeel (fan Ljouwerterdiel) 82, 101.

Oentzercka 65.

Oerck Abba zin (to Boksum?) 123. Hy is yn 1511 noch lyts lânhearre to Boksum fan 6 pounsmiet (Register fan Oanbring, nû. 1968). Hy hat neffens O II 152 wol bitrouwen yn de Ljouwerters as soenlju yn syn skeel mei Rioerd Roerda. Soed er dus 'fet' west ha?

Oestbroecksterland 82. Op 17 jann. 1470 wie der al in forboun mei Grins, op 17 sept. 1470 siet dêr in kastlein fan Grins (GA Grins, register Feith 1470. 14 en 7). Sjoch ek Casteleyn to Collum.

Ogha dragher (to Snits) 24. Syn wiif komt noch foar yn Snitser Recesboeken nû. 459 (1490). Draggers wiene yn tsjinst fan 'e stêd, diene boade- en plysjtsjinsten.

omlanden, (Ljouwerter ---) 82. Dizze omlanden wurde yn O II 149 neamd 'Aestergo stemmen' en 'Aestergo landen'.

Peter Sijbrants (Auckama alias Pinckert to Ljouwert) **aldermannus, maester** --- 68, 140. Hy wurdt efkes letter ($\pm$ 25-7-1487) deaslein by it ynnimmen fan Ljouwert troch de skieringers.

reedslied (to Ljouwert) 63.

Remmeren (Jarich of Jargis zin to Ljouwert), **maester** --- 18. Hy hat foar't neist yn it stedsbistjûr sitten, is yn 1484 meirjochter yn Ljouwerterdiel, yn 1493 alderman; yn 1489 (O II 164 en 168) litte de skieringers yn Westergo Werp Liuwa zin syn oanspraken op 'e stêd Ljouwert forhelje op goed fan maester Remmeren en Gerlef Folperda as it mei arbitrage net slagje wol.

Reyner (to Snits) 146, 148.

Rioerd Roerda (to Menaem) 77, 123. Hy hat gjin bitrouwen yn de Ljouwerters om it skeel mei Oerck Abba zin oan kant to krijen (sj. O II 152), hwat wize kin op in 'skiere' ynstelling. Spahr v. d. Hoek rekkenet, dat er to Menaem wenne, om't syn soan Renick Rioerds yn 1511 sa mei lân en binammen mei hússtêen yn Menaem biwoartele wie, dat heit dêr grif ek wenne hawwe moat.

riucht (fan Dantemadiel?), **dat** --- 136. Forlykje ek 'dat riucht opper Ghaest' yn nû. 130.

Roliff 49.

Saunwalden 143, 157, 158.

Sicka Bolta (to Burgum) 57. Hy wie in skieringer, is neffens Worp fan Thabor IV s. 193 troch de fetkeapers en de Grinzers yn 1492 finzen nommen en yn Dokkum deamakke.

Sicka, Sicke Zyarda (to Frjentsjer) 7, 8, 9, 18, 20, 28, 35, 36, 40, 41, 86, 87. Hy stie oan 'e skieringer kant en hie it to Frjentsjer foar 't sizzen; stoarn yn 1487.

Slaet 58. Hjir sloech de skieringer Renick Harinxma foar master op.

Smellingherland 82.

Snits, Snitzera 24, 51, 63, 68, 81, 90, 93, 95, 114, 121, 122, 125, 137, 139, 141, 142, 146, 147, 149, 151. Snits wie skier en tsjinstanner fan Ljouwert.

Stallingen, mena --- **in da Saunwalden** 157.

sted, ws --- (= Ljouwert) 49.

sted, dio --- (= Ljouwert of Grins?) 53, 55. Hokker fan beide stêdden bidoeld wurdt, is net dúdlik. Dat hinget ek hwat ôf fan de ynterpretaasje fan 'om dat' yn 'om dat syds mitta sted wil forbynda' en 'om dat botta to heerwey mitta sted forbynde wold'. Der geane brieven nei Driezum en Holwert, wylst Syds Tyarda en Botta to Heerwey to Rinsmageast en Ternaerd wennen. Binne dy brieven oan oaren skreaun om Syds en Botta oer to heljen ta in forboun mei Ljouwert of alderearst, dat Syds en Botta ôfholden wurde soene fan in forboun mei Grins? In frede mei Ljouwert komt dochs ta stân (O II 146) en sil jilde fan 14-11-1486 oant 24-6-1487. Dêr slacht ek nû. 60 op. As de frede mei Ljouwert ôfrint is it wol dúdlik, dat Syds Tyarda nei Grins oerhinget. Nû. 128 (likernôch juny 1487) is 'an Syds Botinge om datter mit Grensera nen dwaen schold habba syn huis wr to reken'. De widdou fan Syds forklearret op 1 okt. 1492 Tyarda-hûs ta in iepen hûs foar de Grinzers, dêr't se altyd gebrûk fan meitsje meije (GA Grins, register Feith 1492.23).

stedmaester (= skoalmaster to Ljouwert) 125.

steedhouder an den Haegh (= Johan van Egmond) 126. Sjoch ek Hage yn nû. 98. Dy Johan van Egmond wie op 'e hân fan Iga Gala zin en de fetkeapers en stipe harren út Hollân wei.

Suderst tremdeel (fan Ljouwerterdiel) 82, 101.

Syds (Tzalingh zin) **Botinge alias Tyarda** (to Rinsmageast) 50, 53, 60, 64, 71, 73, 78, 94, 128, 130. Hy wie in skieringer, in broer fan Fecka Botinge en gjin freon fan de Ljouwerters. Syds wie yn 1485 grytman fan Dantemadiel en segele yn 1487 in forboun tusken Dokkum, Dongerdiel,

Ferwerderdiel en Dantemadiel. Hy giet yn 1486 in tydlike frede mei Ljouwert oan; oan 'e ein dêrfan yn 1487 driget er 'syn huis wr to reken' oan de Grinzers (nû. 128), dat Ghaytie (Juwsma) yn 1477 ek die of fan doel wie to dwaen. De widdou fan Syts forklearret Tyarda-hûs op 1 okt. 1492 ta iepen hûs for de Grinzers (GA Grins, register Feith 1492.23). Dat kin frijwillich, mar ek twongen west ha: de measte forbounen fan skieringer haedlingen mei Grins yn 1492 en letter wiene ôftwongen.

Syuck, Siuck Kamminghe (to Bilgaerd) 84, 153, 160. Syn wiif wie Bauck Mockema. Yn 1494 (O I 407) wennet er op Dokema-hûs by Ljouwert. Spahr v. d. Hoek lokalisearret him to Bilgaerd, mei op groun fan it Register fan Oanbring yn 1511.

Sywrđ Gherroldsma (to Jannum?) 52. Spahr v. d. Hoek fornijt my, dat der û.m. to Ferwert en Hallum Gherroldsma's sieten. Sywrđ Gherroldsma is yn 1511 lyts eigener ûnder Jannum.

Sywrđ Wybe zin (op Grovestins to Ingum) 59, Hy wie in soan fan Skerne Wibe, wol fetkeaper, mar gjin freon fan de Ljouwerters.

Trynwalden (ien fan de fjouwer kertieren fan Tytsjerksterdiel) 82.

Tzalingh (Eintes Bolta to Rinsmageast?) 22, 54. Hy sil wol oan 'e skieringer kant stien ha. Ghaytie (Juwsma) wie syn skoanheit en Fecka Botinge syn sweager. Op 21 nov. 1492 giet er mei Bertolt op Starckenborch in (twongen?, sjoch Worp van Thabor IV s. 193) forboun oan mei Grins; se wurde dan haedlingen yn Dantemadiel neamd (GA Grins, register Feith 1492.11). Spahr v.d. Hoek (om oanfolling frege) tinkt, dat er foar 't neist yn de jierren 80 noch op 'e Geast sit, yn 1511 wennet er to Oentsjerk en hat er in setboer op 'e Geast. Hy hat troch twa houliken gâns Juwsma- en Eysinga-bisit op 'e Geast oernomd of biurven.

Werp (Liuwa zin Juckama to Boksum) 7, 8, 13, 125. Hy wie in skieringer, sweager fan Wybe Jarighs zin en in erflik fijân fan Ljouwert. Nei't de skieringers yn 1487 Ljouwert ynnommen hiene, waerd er bifelhawwer oer de stêd. Hy mei yn 1489 (O II 164 en 168) fan de skieringers yn Westergoa syn foarderungen op 'e stêd forhelje op goed fan maester Remmeren en Gerlef Folperda (twa foaroansteande boargers yn Ljouwert) as it mei arbitrage net slagje wol. Dêr docht ek bliken út, dat de stêd al gau wer baes yn eigen hûs wie.

Werp Wytte (Kammingha?) **ruter** 120.

Westergo, forbond in --- 91. Hjir sille de stêdden Snits, Sleat, Boalsert en Frjentsjer mei bidoeld wêze.

Wielsryp 97.

Wobba Gherlfsma (Helbada to Driezum en/of Dokkum) 118, Hy wie in skieringer en waerd (mei Sippha Heemstra) yn 1474 troch de fetkeapers finzen nommen, by Skerne Wibe opsletten en troch Ada Jongama fan Rinsmageast lost. Ada Jongema koe Wobba en Sippha losse, mei't er yn Dokkum in mennich fetkeaperske haedlingen finzen nommen hie. Worp van Thabor IV s. 121-123 hat hjir in wiidweidich forslach fan, Ada slûpt de sted yn, jowt him del op Wobbe Gerlifs hûs, dat by de brêge oan 'e Ie stie en wachtet dêr op in skip mei helpers. Dêr docht bliken oan, dat Wobba Gerlifs doe (1474) to Dokkum wenne en dat er him letter to Driezum nei wenjen set hat. Faeks hat er ek twa domisyljes hawn, to Driezum en to Dokkum, sa't Menna Jarla fan Wetsens ek to Dokkum sizzenkip hie. It Stamboek v. d. Fr. Adel II s. 211 oant. 1 hat it oer Wobba Gerlifsma as haedling op Helbada to Driezum. Mûglik is mei Dresum yn nû. 53 en 82 dêrom Wobba Gherlfsma bidoeld.

Wybe Jarighs zin (oarspronklik to Akkrom, nou mûglik al to Roardhuzum) 154. Hy wie in skieringer, sweager fan Werp Liuwa zin en in erflik fijân fan de Ljouwerters, dy't him yn 1496 to Grou deasloegen. Yn 1488 (O I 362) wennet er al to Roardhuzum en yn 1496 noch (GA Grins, register Feith 1497.2).

Wybren Rorda (to Ginnum) 14. Hy liket oan 'e fetkeaperske kant stien to hawwen, om't er neffens Worp van Thabor IV s. 181 en 188 mei gâns oare fetkeaperske haedlingen en kleasters yn 1491 in forboun mei de stêd Grins oangiet.